Gemeente Enschede

Initiatiefvoorstel Gemeenteraad VII - I

Onderwerp	Experimentele veranderagenda		
Portefeuillehouder	--		
Programma	Gemeenteraad Enschede	Aangeboden aan Raad	
Stuknummer (invulling door Griffie)		Corsanummer	

Wij stellen u voor te besluiten om:

1) De experimentele veranderagenda 2017 vast te stellen
2) Gedurende 2017 de ruimte te nemen om te experimenteren met de vergaderwijze en – cultuur van de gemeenteraad, waarbij indien nodig afgeweken kan worden van het geldende regelement van orde.
3) De raadswerkgroep Stad & Bestuur, in overleg met het presidium, de experimenten te laten plannen. Hierbij geldt als uitgangspunten dat experimenten niet tornen aan het beslisrecht van de gemeenteraad.
4) De werkgroep, de experimenten te laten evalueren aan de hand van de voor de start geformuleerde doelen en evaluatiecriteria per experiment.
5) Op basis van deze evaluatie, per experiment een keuze voor te leggen aan de raad om het op te nemen in de reguliere werkwijze en het regelement van orde.

Inleiding
De raadswerkgroep Stad & Bestuur heeft zich tijdens deze raadsperiode, intern en in gesprek met inwoners en leden van wijk- en dorpsraden, gericht op de relatie tussen raad en inwoners en haar eigen wijze van vergaderen. Daarbij is gezocht naar mogelijke verbeterpunten. De samenleving is sterk in beweging, wat van de gemeenteraad vraagt de interactie met de inwoners op nieuwe manieren vorm te geven. Dit heeft geleidt tot een experimentele verbeteragenda met voorstellen op het gebied van betrokkenheid van inwoners, de eigen vergaderwijze en – cultuur van de raad en de communicatie met de stad. Het voorstel is deze verbeteringen gedurende een jaar in de vorm van experimenten uit te proberen en te evalueren om zo te zien welke veranderingen in de werkwijze en regelementen kunnen worden vastgelegd.

Beoogd resultaat
Het beoogde doel van de gehele experimentele verbeteragenda is het verbeteren van de interactie tussen raad en de Enschedeërs. Een goede interactie tussen inwoners en raad draagt bij aan goed bestuur. De experimenten die positief worden geëvalueerd en worden verankerd in de regelementen en werkwijze, zullen enerzijds ruimte creëren voor inwoners in het besluitvormingsproces en anderzijds naar verwachting het vergaderproces in de raad verbeteren.

Argumenten
1.1 Experimenteren maakt het mogelijk inwoners intensiever bij het besluitvormingsproces te betrekken

1.1.1 Er zijn Enschedeërs die graag meepraten over ontwikkelingen in de stad en graag hun steentje bijdragen in het besluitvormingsproces. De raad wil deze inwoners graag meer mogelijkheden bieden om dit te kunnen doen.
1.1.2 Daarnaast zijn er Enschedeërs die, vanwege teleurstelling in de politiek of andere redenen, afgehaakt zijn en niet langer hun invloed uitoefenen op de besluitvorming. De raad wil graag luisteren naar deze groep en haar best doen hen weer bij het democratische proces te betrekken.
1.1.3 De raad constateert dat haar huidige structuur en werkwijze onvoldoende herkenbaar en begrijpelijk is voor inwoners. Dit nodigt niet uit om mee te doen. De voorgestelde experimenten beogen ertoe te leiden dat inwoners meer en diverse mogelijkheden krijgen om invloed uit te oefenen op de agendering en besluitvorming van de gemeenteraad.

1.2 Door te experimenten kan inzicht verkregen worden in wat werkt en wat niet
1.2.1 Door 2017 te gebruiken om te experimenteren kan de raad nieuwe manieren ontdekken en doorontwikkelen om inwoners bij besluitvormingsprocessen te betrekken. Door de experimenten te evalueren en succesvolle experimenten een permanente plek te geven in de reguliere werkwijze en het regelement van orde kan er een continue proces van ontwikkeling plaatsvinden.

1.2.2 Een jaar experimenten doet recht aan de zoektocht waar de raad mee te maken heeft. Oude oplossingen helpen niet meer voor de nieuwe problemen waardoor we op zoek moeten naar oplossingen die nog niet eerder geprobeerd zijn. Dit kan een succesvol antwoord blijken maar ook de plank misslaan. Een jaar is voldoende tijd om uit te proberen en te leren van deze pogingen.

1.2.3 Het besluiten tot een jaar experimenten schept ook duidelijkheid. Inwoners worden nadrukkelijk betrokken bij deze zoektocht.

1.3 Door te experimenteren kan een kwaliteitsslag gemaakt worden in besluitvormingsprocessen

1.3.1 Enschedeërs hebben veel te bieden aangaande het bestuur van hun stad. Het intensiever betrekken van inwoners bij besluitvormingsprocessen kan dan ook een inhoudelijke kwaliteitsimpuls opleveren. Daarnaast kan het de afstand tussen bestuur en inwoners verminderen en de acceptatie van besluiten vergroten.

1.3.2 Door Enschedeërs een belangrijkere rol te geven bij het agenderen van onderwerpen en sneller op te pikken wat er speelt in de wijken en dorpen van de gemeente Enschede kan de volksvertegenwoordigende rol van de raad worden versterkt.

Kanttekeningen

2.1 Het Reglement van Orde van de raad is nog niet op nieuwe werkvormen ingericht. Daarom wordt ook expliciet ruimte gevraagd voor een jaar van experimenten.

Het presidium en de raadswerkgroep Stad & Bestuur nemen daarbij het voortouw in programmering en evaluatie van de experimenten. In de evaluatie is ook ruimte voor het delen van dilemma's.

2.2 Wanneer inwoners meer ruimte wordt geboden, schuilt ook het gevaar dat zij teleurgesteld raken wanneer zij wel mogen participeren maar niet feitelijk mee mogen beslissen.

2.2.1 Bij ieder experiment is het van belang duidelijk te communiceren over het doel van het experiment en om welk niveau van de participatieladder het gaat. Daarnaast moet goed aan deelnemers worden teruggekoppeld wat er met de opbrengst gebeurt.

2.2.2 Van bestuurders mag verwacht worden dat, wanneer een keuze is gemaakt voor het participatieniveau, zij hun gedrag en houding afstemmen op dit niveau en aan de keuze vasthouden voor het experiment.

2.3 Doordat er vanuit verschillende gemeenteonderdelen verschillende initiatieven zijn die het betrekken van inwoners bij het besluitvormingsproces beogen, is er het risico dat er een verwarrende situatie voor inwoners ontstaat

Het is daarom van belang de afstemming te zoeken met lijnen van het college en de ambtelijke organisatie en ook de communicatie richting inwoners goed met elkaar af te stemmen.

Bijdrage aan duurzaamheidsdoelstellingen

Dit voorstel levert geen bijdrage aan de duurzaamheidsdoelstellingen

Kosten, opbrengsten, dekking

Dit voorstel heeft geen financiële consequenties.

Communicatie

Openbaar

Vervolg

Na het vaststellen van dit experimenteervoorstel zal de raadswerkgroep Stad & Bestuur in samenspraak met het presidium de programmering van de experimenten afspreken, de experimenten starten en deze evalueren.

Indieners

PvdA Arjan Kampman	D66 Martijn Braber	GroenLinks Jelle Kort
VVD René Kreeft	CDA Mart van Lagen	ChristenUnie Henri de Roode
Burgerbelangen Enschede Marc Teutelink	EnschedeAnders.nl Margriet Visser-Voorn	SP Ahmed Yilmaz

Bijlagen:

Bijlage 1: Oplegnotitie Stad & Bestuur (n.a.v. raadsconferentie 6 oktober 2016)
Bijlage 2: De experimentele veranderagenda 2017

Besluit van de Raad van de gemeente Enschede

1) De experimentele veranderagenda 2017 vast te stellen
2) Gedurende 2017 de ruimte te nemen om te experimenteren met de vergaderwijze en – cultuur van de gemeenteraad, waarbij indien nodig afgeweken kan worden van het geldende regelement van orde.
3) De raadswerkgroep Stad & Bestuur, in overleg met het presidium, de experimenten te laten plannen. Hierbij geldt als uitgangspunten dat experimenten niet tornen aan het beslisrecht van de gemeenteraad.
4) De werkgroep de experimenten te laten evalueren aan de hand van de voor de start geformuleerde doelen en evaluatiecriteria per experiment.
5) Op basis van deze evaluatie per experiment een keuze voor te leggen aan de raad om het op te nemen in de reguliere werkwijze en het regelement van orde.

Vastgesteld in de vergadering van 11 april 2017

De Griffier, **de Voorzitter**

R.M. Jongedijk Dr. G.O. van Veldhuizen

Bijlage 1: (opleg-)Notitie Stad & Bestuur; tbv. raadsconferentie 6 oktober 2016.

Stap voor stap – voorstel veranderagenda van de werkgroep Stad & Bestuur

De werkgroep Stad & Bestuur stelt in deze notitie een veranderagenda voor aan de gemeenteraad ter verbetering van onze *werkwijze*, vooral gericht op *participatie*, onze *vergaderwijze en -cultuur* en tenslotte de wijze waarop wij (als gemeente) onze *communicatie* verzorgen. De werkgroep heeft het functioneren van de gemeenteraad in relatie tot de inwoners tegen het licht gehouden en wil met de voorstellen in deze veranderagenda dit functioneren verbeteren. Het voorstel is deze verbeteringen in de resterende raadsperiode in werking te stellen.

Wat ons motiveert
Deze veranderagenda geeft in eerste instantie richting aan de betrokkenheid van en herkenbaarheid voor inwoners en daarnaast aan het vergroten van onze eigen effectiviteit. Momenteel wordt er amper gebruik gemaakt van de mogelijkheid voor een burgerinitiatief, nodigt de vergaderstructuur niet uit om in gesprek te gaan en communiceert de gemeente op uniforme wijze met onze verschillende groepen burgers. Het is aan de gemeenteraad om vanaf het begin te bepalen hoe het beleidsproces wordt ingestoken. Zo waarborgen we dat ons handelen ten behoeve van de Enschedeërs merkbaar is afgestemd met wat er leeft in onze stad.

De noodzaak hiervoor zien wij onder andere in het lage opkomstpercentage bij de gemeenteraadsverkiezing, de gemeenteraad die vooral in gesprek is met de *usual suspects* en inwoners die in het algemeen in contact komen met de raad met klachten, in plaats van met interessante oplossingen. Inwoners zien de volgende verbeterpunten, zo is uit bijeenkomsten met hen gebleken:

- De gemeenteraad is onvoldoende in gesprek - de raad luistert onvoldoende. Insprekers worden teleurgesteld, het tempo en de begrijpelijkheid in de raadsvergadering maakt dat inwoners afhaken.
- Stukken sluiten niet aan bij de belevingswereld van de Enschedeër, zijn vaak omvangrijk en worden niet altijd tijdig verstuurd. Dit maakt de informatie in de praktijk voor hen ontoegankelijk.
- Inwoners geven aan dat zij weinig ruimte krijgen in het beleidsproces. Zij worden laat in het proces betrokken en krijgen onvoldoende ruimte voor hun inbreng.
- De raad maakt onvoldoende gebruik van de kennis die er bij de inwoners is.

De werkgroep wil bij de oplossingen het denken vanuit de realiteit van inwoners en het denken vanuit het huidige politieke systeem combineren om tot verbeteringen te komen. De gemeenteraad heeft de oplossingen en betrokkenheid van de inwoners nodig maar is tegelijkertijd de aangewezen arena waar meningsverschillen op democratische wijze kunnen worden beslecht. Het luisteren naar en vertellen van verhalen is daarbij de kracht van de lokale democratie.

In deze notitie worden allereerst de *waarden* besproken die als uitgangspunt dienen. Vervolgens worden de *kaders* voor verbetering besproken. In het laatste deel worden de *concrete oplossingen* en initiatieven die worden voorgesteld samengevat.

a) Wat ons bindt – de gedeelde waarden

Voor de gemeenteraad is het gezamenlijke uitgangspunt het maatschappelijk belang. Dit staat centraal in het handelen van de gemeenteraad. De gemeenteraad is binnen de netwerksamenleving de aangewezen speler om te zoeken naar wat dit algemene belang is. Om deze rol goed te kunnen vervullen moet de gemeenteraad sturing geven aan haar eigen agenda, gebaseerd op wat er leeft in de stad en dorpen.

Goed bestuur
Het dienen van het maatschappelijk belang vraagt om goed bestuur - een onderwerp dat door de aangescherpte zorgplicht (artikel 170, gemeentewet) van de burgemeester prominent op de agenda staat voor gemeente Enschede. Goed bestuur draait om de interactie tussen bestuur en inwoners – de omgang met elkaar. De norm is dat de gemeente besluiten neemt volgens een rechtvaardige procedure waar inwoners op kunnen vertrouwen. Hiervoor is de dialoog met inwoners en intern over dilemma's en reflectie van groot belang.

Voor de werkgroep Stad & Bestuur staat het vergroten van betrokkenheid centraal in deze zoektocht.[1] Wij worden als raad geconfronteerd met een bestuurlijk (gemeentelijk) systeem uit de 18e eeuw en vragen inwoners die steeds beter geïnformeerd en steeds mondiger zijn om mee te doen. Door de huidige context - een samenleving in beweging - weten we

[1] Het tweede thema dat deze werkgroep heeft omarmt, volgt hier mede uit voort: hoe verbeteren we ons eigen functioneren als Raad. Dit onderwerp volgt logischerwijs pas nádat we de samenwerking, met en voor onze inwoners, verder weten te verbeteren.

dat we het antwoord op het vergroten van betrokkenheid en inbreng bij het gemeentelijke beleid niet enkel in structuren moeten zoeken. De reflectie, die een belangrijk onderdeel is van goed bestuur, is voor de gemeenteraad ook van belang. Door onszelf de maat te nemen, kunnen we tot concrete verbeteringen komen.

b) Wat ons boeit – de kaders voor verbetering

Om verbeteringen op het gebied van participatie[2] te bereiken, is het van belang dat de bestuursorganen daartoe in de praktijk ruimte geven. Als raad moeten wij participatie niet politiseren. Het college en de ambtelijke organisatie moeten participatie niet benaderen als onderdeel van het besluitvormingstraject, maar besluitvorming als onderdeel van het participatietraject. Deze ruimte is – zo is de werkgroep gebleken - van groter belang dan nieuwe structuren en plannen. De volgende kaders helpen ons daarbij.

Duidelijke keuzes & heldere spelregels

Om deze ruimte mogelijk te maken op vraagstukken die zich hiervoor lenen, moeten we duidelijke keuzes maken over de mogelijke participatieniveaus aan het begin van het proces. Het is aan ons om te voorkomen dat inwoners teleurgesteld worden (of zelfs afhaken) omdat zij wel mogen participeren maar niet feitelijk mee mogen beslissen. Inwoners hebben het meeste profijt wanneer de kaders vooraf duidelijk zijn en zij weten wat wel en niet tot de mogelijke uitkomsten behoort. Alleen wanneer het proces aan het begin consistent volgens het gekozen participatieniveau vorm krijgt en college, raad én ambtelijke organisatie weten wat van hen verwacht wordt, kunnen participatieve en representatieve democratie elkaar versterken.

Op basis van succesvolle ervaringen, kunnen we spelregels voor participatie opstellen. Dit vraagt om systematisch evalueren van elke poging. De spelregels verhelderen welke houding en welk gedrag passen bij welk participatieniveau. Deze spelregels helpen bij een toekomstig proces om de juiste keuzes te maken.

Rolvast

Na een heldere keuze aan het begin van een beleidsproces, is het van belang dat alle bestuurders rolvast zijn. Wanneer bijvoorbeeld is gekozen voor een hoge mate van participatie, is het aan het bestuur om los te laten. Dit vraagt van ons als gemeenteraadsleden - net zo goed als van het college en de ambtelijke organisatie - dat wij steeds kritisch zijn op hoe wij onze rol invulling geven. Om deze zoektocht succesvol en gezamenlijk te doorlopen, is het tevens van belang dat dilemma's worden gedeeld. Deze dialoog sluit aan bij de waarden van goed bestuur en helpen ons om te leren.

Waken democratische waarden

Daarnaast is het onze taak om ervoor te waken dat democratische waarden niet in het gedrang komen door onevenwichtige betrokkenheid. Wanneer specifieke groepen en individuen meer gebruik maken van mogelijkheden voor participatie, kan dit de formele procedurele gelijkheid in het gedrang brengen. Dergelijke politieke onbalans strookt niet met goed bestuur.

c) Wat ons verder brengt - concrete oplossingen

In het onderstaande overzicht worden veranderingen voorgesteld op de drie resultaatgebieden van participatie, vergaderwijze en – cultuur en communicatie.

[2] Onder participatie wordt hier politieke participatie verstaan – de betrokkenheid van inwoners bij het beleid- en besluitvormingsproces.

Initiatief	Bedoeling	Motivatie
Participatie (betrokkenheid en herkenbaarheid)		
1a. Heldere spelregels participatie	Om duidelijke keuzes aan het begin van het proces te maken, willen we werken met 'proces-mallen' (kaders) gekoppeld aan de participatieniveaus van de participatieladder. Deze spelregels kunnen worden aangescherpt op basis van systematische evaluatie.	Wanneer de raad vooraf duidelijker richting geeft aan het participatieproces, helpt dit alle bestuurders om rolvast te blijven en eenduidig te zijn in het proces en de communicatie. Dit vertaalt zich in heldere verwachtingen van en naar inwoners. De uitkomsten van het rekenkameronderzoek Burgerparticipatie en de participatiecode van Provincie Overijssel kunnen hier als inspiratie dienen.
1b. Instellen van stadsdeel- en wijkbegroting	Inwoners beter in positie brengen in stadsdelen en wijken door hen meer zeggenschap te geven (zoals buurtbegroting Amsterdam Oost).	De raad kan vanuit het budgetrecht bijdragen aan meer zeggenschap. Dit vergroot betrokkenheid van inwoners bij het beleid- en besluitvormingsproces en zorgt voor betere aansluiting bij inwoners.
1c. Werken met wijkconferenties	Het tegengaan van participatie onbalans, door via een wijkconferentie de (inbreng en wensen van) verschillende bewonersgroepen beter in positie te brengen	Door met elkaar op een gericht moment de belangrijkste ideeën en wensen van wijken, dorpen of buurten in beeld te brengen, wordt het draagvlak en de (onderlinge) betrokkenheid vergroot
1d Experimenteren met stadsdialogen	We willen graag experimenteren met stadsdialogen: op thema het gesprek aangaan met de stad om te kijken of het mogelijk is zonder gemeente tot een oplossing te komen van maatschappelijke kwesties.	Door inwoners in de gelegenheid te brengen met elkaar het gesprek aan te gaan wordt het begrip tussen inwoners vergroot en kunnen creatieve oplossingen voor maatschappelijke kwesties worden gevonden.
1e. Toevoegen van participatieparagraaf aan raadsvoorstel	Opnemen van een standaard paragraaf 'Burgerparticipatie' in het raadsvoorstel. De paragraaf beschrijft het participatieproces en maakt daarnaast inzichtelijk wat de respons van inwoners was en wat daarmee gebeurd is. Eventueel met een 'keuzemenu' aan mogelijke participatiecategorieën en -processen (zie heldere spelregels participatie).	Deze paragraaf helpt om heldere keuzes te maken aan het begin van een beleids- en/of participatieproces.
1f. Bevorderen jongerenparticipatie	Simulatiespel om kinderen en jeugd te betrekken bij de gemeente, bijvoorbeeld *Create your city*.	Bevordert de betrokkenheid van jongeren. Zorgt dat zij in aanraking komen met gemeentelijke politiek.
1g. Tweede raad/burgerforum	Een per gelegenheid en onderwerp samengesteld burgerforum leest, denkt en praat mee over voorstellen die in de raad aan de orde komen vanuit de dagelijkse praktijk en geeft advies aan de gemeenteraad.	Experts en belanghebbenden spreken zo mee over besluiten. Hiermee haalt de raad de kennis van de inwoners op. Dit vergroot daarnaast ook de betrokkenheid van inwoners bij besluitvorming. De Tweede Raad kan ook een kweekvijver zijn voor toekomstige raadsleden.
1h. Onderzoek naar noodremprocedure	Onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om participatie aan de achterkant vorm te geven, zoals een correctief	Door inwoners een instrument te geven om besluiten te corrigeren, krijgen inwoners meer zeggenschap. Een

	referendum.	instrument kan zorgen dat ook de stille meerderheid wordt gehoord.
1i. Instellen regelrechtbank	Inwoners de mogelijkheid geven om hinderende regels te laten schrappen.	Inwoners krijgen hierdoor meer zeggenschap en kunnen zo zelf ruimte creëren om te participeren.
Vergaderstructuur – en cultuur		
2a. Versterken stadsdeelcommissies	Bij de agendapunten van de stadsdeelcommissievergaderingen is duidelijk wat het doel is (beeldvormend, meningsvormend, besluitvormend) en de commissieleden houden zich daaraan. Voor belangrijke onderwerpen in stadsdelen geldt dat die ook op stadsdeelniveau worden behandeld, in plaats van in de stedelijke commissie. Thema's sluiten aan bij wat bewoners raakt, zoals in de concernopdracht Samenlevingsgericht werken is vastgesteld.	Commissievergaderingen doen er toe en zijn voor inwoners te volgen; daardoor worden zij impliciet uitgenodigd om erbij betrokken te zijn. Het voorkomt verwarring bij bezoekers van de vergadering over de bedoeling van een agendapunt en voorkomt daarmee ook teleurstelling.
2b. Versterken lijn: inwoners - wijk- en dorpsraden - stadsdeelcommissie – (stedelijke commissie) - gemeenteraad	Het huidige systeem kan beter worden ingezet door deze lijn verder te versterken.	Zo is de politiek zo dicht mogelijk bij de inwoners en locatie waar het probleem speelt en kunnen signalen tijdig bij de raadsleden komen. Dit helpt de betrokkenheid zowel van raad voor inwoners als van inwoners voor de raad.
2c. Instellen van rapporteurs	Voor het onderzoeken van geselecteerde onderwerpen of bewaken van langer lopende dossiers, kan de Raad uit haar midden Raadsrapporteurs aanwijzen. De raadsrapporteur onderzoekt een thema of dossier onafhankelijk namens de raad en rapporteert over de eventuele politiek dilemma's aan de raad.	De Raad kan praktisch niet alle voorkomende (actuele) thema's direct behandelen; de inzet van een Raadsrapporteur biedt mogelijkheden om onderwerpen desondanks toch goed te volgen of bewaken.
2d. Verbeteren van het inspreken	Interview als middel voor het inspreken. Een andere optie is dat het inspreken an sich niet wordt veranderd maar de inspreker het laatste woord krijgt. De inspreker krijgt de vraag of hij of zij na aanleiding van de discussie nog opmerkingen heeft.	Zowel raadsleden als inwoners zijn ontevreden met het huidige inspreken. Inwoners worden vaak teleurgesteld doordat zij niet meer mogen reageren op uitspraken en vaak leidt het tot weinig. Door deze aanpassing krijgen insprekers meer ruimte.
2e. Schriftelijke politieke vragen voorafgaand aan SC	De mogelijkheid om politieke vragen te stellen voorafgaand aan de stedelijke commissie.	Dit biedt meer mogelijkheden voor tijdige meningsvorming.
2f. Jaarlijkse raadsconferentie instellen	De gemeenteraad en burgemeester plannen jaarlijks een moment in voor reflectie.	De raadsconferentie is een moment om gezamenlijk te reflecteren of we samen goed op weg zijn.
2g. Leren van andere gemeenten	Met regelmaat (of thematisch) kijken of succesvolle voorbeelden uit andere gemeenten ook zouden passen in Enschede en ons zouden helpen.	Vele gemeenten zijn aan het zoeken naar nieuwe vormen en meer interactie en participatie. We hoeven niet zelf het wiel uit te vinden maar kunnen leren van wat andere gemeenten proberen.

Communicatie		
3a. Aansluiten bij doelgroepen	We ontsluiten informatie actief, waarbij rekening wordt gehouden met de – voor díe onderwerpen te onderscheiden - doelgroepen van gemeente Enschede.	Door inwoners actief te informeren, zullen zij eerder betrokken raken. Wanneer informatie aansluit bij de leefwereld van inwoners, zullen zij zich sneller aangesproken voelen en hebben zij de mogelijkheid om mee te doen.
3b. Begrijpelijke informatie / samenvatting raadsvoorstel	Stukken voor de raad en achtergrondinformatie moeten zodanig zijn geschreven dat inwoners ook begrijpen waar het besluit om draait en wat de politieke keuze is en hoe het stuk in het totale beleidsproces past. Een aanvullende optie is het toevoegen van een korte samenvatting, met als doelgroep de Enschedeër, bij ieder stuk.	Begrijpelijke stukken nodigen inwoners uit of verleiden hen om betrokken te zijn bij het besluitvormingsproces. Stukken zijn nu vaak moeilijk te begrijpen voor de gemiddelde inwoner.
3c. In contact met inwoners	In de stadsdeelcommissies hebben we doorgaans meer oog voor het betrekken van belanghebbende inwoners en inwoners en organisaties, met kennis en oplossingen. De gesprekken richten zich op de maatschappelijke opgaven die in dat stadsdeel spelen, de visies en argumenten en de gerealiseerde effecten van ingevoerd beleid.	De Raad mist aan het begin van beleidsprocessen nog teveel kennis en oplossingen die de samenleving zélf kan bieden. Inwoners willen graag tijdig hun stem laten horen en hun kennis delen.

Bijlage 2: Prioritering experimenten.

Prioriteiten experimenten op basis van veranderagenda Stad & Bestuur

De veranderagenda (zie bijlage 1) kan worden ingedeeld in twee groepen experimenten – experimenten die in het eerste kwartaal van 2017 kunnen worden uitgeprobeerd en experimenten die eerst verder worden uitgewerkt en later in 2017 kunnen worden geprobeerd. Zie hieronder de indeling. Zie voor de uitwerking van de experimenten die veranderagenda (bijlage 1).
Omdat het de bedoeling is te leren van deze experimenten zal er veel nadruk worden gelegd op evaluatie. Aan de hand van evaluatie kunnen experimenten worden aangepast, toegevoegd of verwijderd: dit is dan ook een levend document, dat (jaarlijks) up-to-date gehouden moet worden.

Experimenten die in het eerste kwartaal van 2017 zullen worden uitgeprobeerd:
- Toevoegen participatieparagraaf aan raadsvoorstel;
- Begrijpelijke samenvatting voor inwoners als oplegger bij raadsvoorstel;
- Spelregels voor participatie als startpunt voor ieder beleidvormingsproces;
- Versterken van de stadsdeelcommissies;
- Versterken van de lijn inwoner – wijk- en dorpsraad – stadsdeelcommissie (- stedelijke commissie) - raad;
- Verbeteren inspreken;
- Instellen wijkconferenties;
- Jaarlijkse raadsconferentie.

Experimenten die in 2017 worden uitgewerkt en kunnen worden uitgeprobeerd.
- Stadsdeel- en wijkbegroting;
- Schriftelijke politieke vragen voorafgaand aan stadsdeelcommissie;
- Communicatie aanpassen aan doelgroepen;
- Inzetten op contact met inwoners;
- Regelrechtbank;
- Jongerenparticipatie;
- Tweede raad;
- Noodremprocedure;
- Rapporteurs.

Operationalisering experimenten veranderagenda werkgroep Stad & Bestuur

Experiment	**Start**	**Probleemeigenaar & rapporteur werkgroep**	**Opmerkingen**
Inspreken	April 2017	Commissiegriffiers – Margriet Visser	Bij definitieve implementatie vraagt dit om een aanpassing van het Reglement van Orde.
Participatieparagraaf raadsvoorstel	April 2017	Gemeentesecretaris / College van B&W – Marc Teutelink	Op termijn eventueel koppelen aan de participatieregels.
Verlaging leeftijd stemgerechtigden voor lokale verkiezingen	April 2017	Rolf Jongedijk – Mart van Lagen	Allereerst te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn.
Begrijpelijke samenvatting als oplegger	April 2017	Gemeentesecretaris / College van B&W – Mart van Lagen	Zie als voorbeeld de toelichting bij de college besluitenlijst

Versterken stadsdeelcommissies	April – mei 2017	Griffie medewerker commissie, Jeroen Heuvel – Arjan Kampman	Bij definitieve implementatie vraagt dit mogelijk om een aanpassing van het Reglement van Orde.
Participatiespelregels	April – juni 2017	College van B&W en raad - Marc Teutelink	Regels worden opgesteld aan de hand van de participatieladder, de participatiecode van Provincie Overijssel en het onderzoek naar burgerparticipatie van de rekenkamer.
Versterken lijn inwoner tot raad	April – oktober 2017	Siham Zariouh – René Kreeft	Samentrekken div. Stadsdeel- & wijkoverleggen. Voorleggen aan wijk- en dorpsraden om hen meer positie in de stadsdeelcommissie te geven. Bij definitieve implementatie vraagt dit mogelijk om een aanpassing van het Reglement van Orde.
Wijkconferenties	April – oktober 2017	Commissiegriffiers – Arjan Kampman	Per stadsdeel: wat speelt er en wat stelt S&B voor mbt participatie?
Raadsconferentie	Juni – september 2017	Burgemeester – Martijn Braber	
Stadsdeel- en wijkbegroting	Tweede helft 2017	Stadsdeelmanagers - Henri de Roode/René Kreeft	Zie als voorbeeld buurtbegroting Amsterdam Oost en Breda Begroot.
Schriftelijke politieke vragen voor commissie	Tweede helft 2017	Commissiegriffiers - Jelle Kort	Bij definitieve implementatie vraagt dit om een aanpassing van het Reglement van Orde.
Doelgroepen communicatie	Tweede helft 2017	Jan Arie Bijl - Ahmet Yilmaz/Mart van Lagen	
Raadsrapporteurs	Tweede helft 2017	Rolf Jongedijk - Jelle Kort	Allereerst te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn en wat hier voor nodig is.

Schaduw raad	Tweede helft 2017	? - Margriet Visser	Allereerst te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn en wat hier voor nodig is.
Noodremprocedure	Tweede helft 2017	? - Martijn Braber	Allereerst te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn en wat hier voor nodig is.
Regelrechtbank	Tweede helft 2017	? - Margriet Visser	Allereerst te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn en wat hier voor nodig is.